

Bir 'fikir meydanı'

kun Kırca, Necat Erder, Metin And, Yaşar Karayalçın gibi isimler de var. Dergi çok da uzun olmayan ömrüne karşın, siyasette ve basında derin izler bıraktı.

CUMHURİYETÇİ DEMOKRASI - LIBERAL DEMOKRASI AYRIMI

Diren Çakmak, *Forum Dergisi 1954-1960* isimli çalışmasında derginin devletçiliği, bütüncül kalkınmayı, planlamayı savunduğunu ve bu yaklaşımın günümüz için de önemli ölçüde geçerli olduğunu ifade ediyor. Derginin getirdiği çözüm önerilerinin

1961 Anayasası'yla somutlaştığını, 60'ların Türkiye'sindeki siyasi ve entelektüel tartışmaları güçlü biçimde etkilediğini söylüyor.

Çakmak'a göre Forumcular, sorunların çözümünü akılda ve bilimde arar. 1954-1960 arasında çıkan 150 sayının da, 27 Mayıs 1960'tan sonra çıkan 35 sayının da ortak özelliği bu. Kendi aralarında daha devletçi ve daha liberal politikaları benimseyen aydınlar olarak ayrışsa da dergi yazarları arasındaki en güçlü bağın Atatürkçülük-Kemalizm olduğunu belirten Çakmak, dergi yazarlarının Atatürkçülüğü ve Kemalizm'i eşanlı olarak kullandığını vurgular. Forumculara göre, Atatürkçülük bir ideoloji değil. Hepsisi Türk Devrimi'nin ilkelerine inansa da, bir kısmı kendini liberal demokrat, bir kısmı ise cumhuriyetçi demokrat olarak tanımlar. Atatürk'ün, liberal demokrat Celal Bayar ile cumhuriyetçi demokrat İsmet İnönü arasında hep denge gözettiğine inanır Forumcular.

Çakmak, çalışmasında oldukça geniş bir bölümü, günümüzde de sıkça tartışılan liberal demokrasi ve cumhuriyetçi demokrasi kavramlarını açıklamaya ayırır. Her iki yaklaşımın da kuramsal temellerini, hak ve özgürlüklere, kamusal alana ilişkin yaklaşımlarını, iktisadi önceliklerini, mülkiyet ve bölüşüm ilişkileri hakkındaki tercihlerini ayrıntılı olarak inceler. Atatürk'ün cumhuriyetçi demokrasiye yakın olan tutumundan örnekler verir. Bu bağlamda Türk siyasal hayatının son 60 yılındaki aktörlerin cumhuriyet, demokrasi, Atatürkçülükle ilişkilerini ele alır. Çakmak, Kemalizm'i bir ideoloji olarak değil, tüm ideolojilerin zemini olan bir kurucu düşünce olarak nitelerken "1950'lerde cumhuriyetçi demokrasi ve liberal demokrasi, Atatürkçülükle ilişkisini tasvip üzerinden, 1960'larda Marksist sosyalizm Atatürkçülükle ilişkisini ret, milli sosyalizm kısmi ret, İslamcılık ret, 1980'lerde Türk-İslamcılık ve sosyal demokrasi kısmi ret, 1990'larda İslamcılık ve liberal sosyalizm tam ret üzerinden kurmuştur" der.

Forumcuların, Türkiye için en uygun siyasi rejimin demokrasi olduğunu düşündüğünü, bu nedenle Demokrat Parti'nin demo-

kratik rejimi tasfiye etme planını fakeder etmez, liberal demokrat ve cumhuriyetçi demokrat tüm Forumcuların, görüş farklılıklarını bir kenara bıraktığını ve kurucu düşüncenin korunması yönünde mücadele verdiğini yazar. Bu bağlamda *Forum* dergisini, Türk fikir hayatında kendisinden önce çıkmış olan *Kadro* dergisinden de, kendisinden sonra çıkan *Yön* dergisinden de farklı bir konumda tutar.

Forumcu olmamakla ve daha solda yer almakla birlikte dergiyeye, yazı verenler arasında Sadun Aren, Aziz Nesin, Doğan Avcıoğlu gibi isimler de var. Çakmak'a göre öncelikle ve özellikle Türkiye'nin önünde duran büyük iktisadi, siyasi ve toplumsal sorunları işleyen Forumcular, ısrarla herhangi bir ideoloji yanlısı tutum içinde olmamış ve olmayacaklarını da çeşitli vesilelerle okurlarına açıklamıştır. Liberal demokrat ve cumhuriyetçi demokrat Forumcular, demokrasinin bir ideoloji olmadığını savunmuştur.

Bu durumu Çakmak şöyle açıklar: "Forumcular, Batı eğitiminden geldikleri için özellikle 1950'li yıllarda, Batı'da demokrasinin ideoloji sayılmamaya başlandığı, demokrasinin artık rasyonel ve pragmatik bir yöntem haline dönüştüğü, ötündeki "liberal", "cumhuriyetçi", "sosyal" sıfatların yöntemin biçimleri olarak görüldüğü havayı teneffüs etmiş ve demokrasiyi ideolojiler üstü bir konuma yerleştirmiştir. Forumcuların faşizm ve sosyalizmi ideoloji olarak tanımlayıp demokrasiyi bunların dışında ve hatta üstünde tutması, onların, Batı ülkelerinde söz konusu dönemde demokrasi çizgisi üzerinde yapılan merkez, sağ, sol tanımlamalarından çok etkilenmiş olduğunu da gösterir."

FORUMCULAR, NEREDEN NEREYE...

Forumcular, dış politika konusunda Batı yanlısı bir yaklaşımı savunmuştur.

Diren Çakmak, *Forum Dergisi 1954-1960* isimli çalışmasında derginin devletçiliği, bütüncül kalkınmayı, planlamayı savunduğunu ve bu yaklaşımın günümüz için de önemli ölçüde geçerli olduğunu ifade ediyor.

Bunun doğal sonucunda da dış siyaset konusundaki yazılar NATO ve ABD'yle ilişkiler üzerine yoğunlaşmıştır. Derginin savunduğu planlamacılık görüşü de sosyalist planlamacılık değil, kapitalist planlamacılıktır. Forumcuların planlamacılık anlayışında kapitalist sistemin tasfiyesi söz konusu değildir. Derginin birçok sayısında, kapitalist planlamacılık ile sosyalist planlamacılık arasındaki farkı ortaya koyan yazılar kaleme almışlardır. Kapitalist planlamacılığın, sosyalist planlamacılıktan farklı olarak, özel mülkiyet düzenine zarar veremeyeceğine işaret etmişlerdir. Türkiye'nin gelişiminin önündeki engelin tasarruf sorunu olduğunu savunmuşlardır. Ülke dışından tasarruf sağlanmasına itiraz etmişlerdir. Ancak bu tasarrufun planlı kullanılması gerektiğine vurgu yapmışlardır.

Aydınlarla halkın işbirliğini savunan Forumcular, seçkinlikle suçlanmıştır. İlerleyen yıllarda sadece seçkinlikle değil, aynı zamanda 1957 seçimlerinden önce Hürriyet Partisi'ne ve daha sonra 1958 yılı ortalarından itibaren CHP'ye destek vermiş olmakla da itham edilmişlerdir. Dergi, 1957 genel seçimlerinden sonra Hürriyet Partisi'ne verdiği açık desteğin geriye dönük muhasebesini yapmış, bu desteği vermenin bir hata olduğunu okuyucularıyla paylaşmıştır.

Forum'a emek vermiş birçok aydın sonraki yıllarda çeşitli ideolojik dönüşümler yaşamıştır. Ancak bunlardan en belirgin olanı ve tartışma yaratana Aydın Yalçın'ınkidir. Liberal demokrat Forumculardan olan Yalçın, 1971 muhtırasını ve 1980 darbesini savunmuş, 1980'lerde yeni liberal politikaların taraftarlığını yapmıştır. Onun bu dönüşümünü Diren Çakmak şöyle açıklar: "Aydın Yalçın örneğini özel yapan, Yalçın'ın bu dönüşümü en erken yaşayacaklardan biri olmasının sinyalini vermekte aceleci davranmış olmasıdır. Burada kaydetmek gerekir ki Aydın Yalçın, kendi dönüşümünü 1980'li yıllarda dahi kabul etmemiştir. Örneğin 12 Mayıs 1984 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Uğur Mumcu'nun yazısında, Aydın Yalçın'a *Forum* dergisi altında 1950'li yıllarda verdiği mücadeleyi hatırlatmasından Yalçın rahatsız olmuştur."

Kitabının sonuç bölümünde *Forum* yazarlarının tek tek siyasal serüvenini, nereden nereye evrildiğini ya da savrduğunu yazan Çakmak, kitabını, derginin farklı görüşteki aydınları buluşturmasını ve düzeyli tartışma örnekleri sunmasını kayıt altına alarak bitirir. Çakmak'ın çalışması, Türkiye'nin geçmişte yaptığı ama bir türlü geçmişte bırakmadığı, aşamadığı tartışmaların kazandığı boyutu ortaya koymak açısından da önemli; bu tartışmaların hangi dönemde, kimler tarafından, nasıl ve ne tür farklı önermelerle yapıldığını anımsatıyor. Kitap bu yönleriyle, hem siyasal, toplumsal, iktisadi tarih konusunda çalışanlara, bu alanların meraklılarına hem de basın tarihi üzerinde yoğunlaşanlara zengin bir kaynak sunuyor. ■

Forum Dergisi 1954-1960/ Diren Çakmak/ Libra Kitap/ 624 s.

Forum dergisi üzerine yapılan oldukça kapsamlı, ayrıntılı ve hacimli bir doktora tezi kitaplaştı. Hitit Üniversitesi Öğretim Üyesi Diren Çakmak, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde *Forum* dergisi üzerine yaptığı tezini *Forum Dergisi 1954-1960* adıyla kitaplaştırdı. Çok ayrıntılı bir arşiv çalışması ve görüşmelerle beslenen tezde Çakmak, *Forum* dergisi üzerine doktora düzeyinde ilk çalışmayı kendisinin yaptığını belirtiyor.

Hitit Üniversitesi Öğretim Üyesi Diren Çakmak, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde *Forum* dergisi üzerine yaptığı tezini *Forum Dergisi 1954-1960* adıyla kitaplaştırdı. Çok ayrıntılı bir arşiv çalışması ve görüşmelerle beslenen tezde Çakmak, *Forum* dergisi üzerine doktora düzeyinde ilk çalışmayı kendisinin yaptığını belirtiyor.

Barış DOSTER

Forum, gerek siyasal yaşamda, gerek akademik dergicilikte, gerekse de basın tarihi çalışmalarında önemli yer tutan bir dergi. 1 Nisan 1954'te yayın hayatına başladı, 15 Ekim 1969'da ise yayın hayatından çekildi. Şubat 1970'te Türkiye İşçi Partisi (TİP) yanlısı görüşleri yansıtmak amacıyla tekrar çıkmışsa da birkaç sayı sonra kapandı.

On beş günde bir çıkan *Forum*, dönemin önemli bilim insanlarını, politikacılarını, yazarlarını bünyesinde topladı. Sonraki yıllarda Adalet Partisi milletvekilliği yapacak olan Aydın Yalçın da Türk siyasetine damgasını vuracak olan Bülent Ecevit de, Cumhuriyetçi sol düşüncenin önemli ismi Mümtaz Soysal da, Atatürkçü Düşünce Derneği'nin kurucu genel başkanı Muammer Aksoy da, liberal Şerif Mardin de bu dergide yazdı. Forum'un yazarları arasında Bedii Fevzioglu, Turan Güneş, Bahri Sıvı, Turhan Fevzioglu, Cahit Talas, Coş-